

Pòrtic

Quantes vegades la visita a les terres deltaïques de l'Ebre no ha portat, indefugiblement, a debatre de nou les relacions entre l'home, la societat i la natura? Quantes vegades la contemplació de la immensitat dels seus horitzons no ha afavorit també la discussió sobre el pes de les condicions naturals? Quantes vegades constatar les transformacions que estan ocorrent a la regió de l'embocadura no ha provocat un seguit de consideracions sobre el respecte que mereixen aquelles condicions naturals assotades pels avenços de la tècnica?

La darrera visita a l'Ebre (de la qual es fa menció al parlar de la visita de Paul Claval a Catalunya) no podia deixar de promoure les dites qüestions. I, com a conseqüència, un cop començades, no es podia deixar de continuar-les, engrandint l'abast de les mateixes.

Si en aquest *Pòrtic* del número 7-8 de «Treballs...» es fa menció d'aquests fets és perquè, en bona part, la discussió estimulada per la visita no és més que un altre aspecte del debat que es va efectuant sobre el contingut de la geografia, sobre els seus mètodes i sobre les preocupacions d'alguns geògrafs. La discussió fou enriquida amb altres matisos i punts de vista com a resultat de les visites que aquest Curs han efectuat a la Societat geògrafs com Buttimer o Milton Santos, de les que ja es féu menció oportuna en aquesta revista. Foren unes visites que donaren ocasió a escrits interessants i a discussions fogoses.

Ara, un cop a l'Ebre, en alguns dels visitants, enduts d'indignació pels innegables despropòsits que podien comprovar, s'encenia una defensa ardent de la natura, dels espais pretesament naturals, una condemna del conjunt de l'actuació humana. D'altres, convençuts que no és certa l'oposició que es pretén entre home i natura, efectuaven una crítica diferent. Ja que l'home també pertany a la natura, no acceptaven aquesta exaltada defensa d'una natura que titllaven d'irreal, defensa que consideraven excessiva i de connotacions més aviat regressives.

D'altres, i era un punt de vista que s'anava extenent, opinaven que era necessari canviar la natura externa del delta, o sigui, el marc primer que l'home havia trobat a aquells indrets, les formes tradicionals de viure-hi, de treballar-hi i d'organitzar-s'hi, (Santos deia que és considerat natural per l'home tot allò que troba al moment de la seva naixença), perquè canviant les condicions naturals s'arribaria a provocar el canvi necessari de la naturalesa pròpia de l'home, fent-lo més solidari i emprenedor perquè apareixerien noves

formes d'organització i de relació, noves formes de treball, noves necessitats culturals i d'ansies de millorament de la qualitat de la vida.

A les boques de l'Ebre, molt sovint, en front de les originàries parcel·les petites i individuals s'expandeixen les grans empreses agràries capitalistes. D'aquest fet en deriva el resultat següent: l'home és separat de l'ambient i esdevé una peça més de l'engranatge econòmic.

D'altra part, les dificultats d'accés als sectors del delta, —tot i que darrerament són mitigades— continuen essent remarcables en aquestes extensions tan grans, retallades per canals i sèquies. Ho són, fins i tot, més que en altres indrets de morfologia més trencada i rosta. Quantes vegades s'ha afirmat que la dispersió imposada per l'organització de l'agricultura no afavoreix gens ni mica el general desenvolupament intel·lectual de l'obrer rural?

Hom pot assegurar que la situació actual d'aquelles terres és el resultat d'un llarg procés d'ocupació del sòl i de transformació del sòl en profit d'interessos, gairebé sempre forans. I això, potser, des dels moments inicials de la colonització del delta. Es pot assegurar que el procés continua ara i que continuen plantejades unes preguntes que requereixen respostes concretes: ¿Continuarà retrocedint el cordó de dunes? ¿Continuaran baixant contaminades les aigües del riu amb insecticides, herbicides, plaguicides, amb deixalles industrials, amb brutícia urbana de tota índole, amb possibles influències radioactives...? ¿L'aigua de l'Ebre —o el que porti el riu, si voleu— serà travassada o minitrasvassada a les regions més densament poblades i més industrialitzades de Catalunya? ¿Les comunicacions previstes deixaran marginades de nou àrees històriques d'importància rellevant? Les ciutats apartades dels nous eixos de comunicació entraran en un presumible camí d'esmortiment? Com s'organitzarà el territori a fi d'evitar centralismes i, al mateix temps, per concedir protagonisme a tots els racons del delta? Com fer-ho per evitar que el fang, la pols, el llot, la soledat, l'oblit, el desesper i la fragilitat dels nexes socials esdevinguin, combinats, l'element vital de les poblacions de les terres de l'Ebre? I, segurament, el que és més important: Com es farà per a què siguin els habitants d'aquestes terres els que decideixin quin ha d'ésser el seu futur? Com es farà per acabar amb la consideració d'aquestes terres com a vedat reservat als grans interessos econòmics i polítics, tan sovint forans?

Cada vegada que es visiten les terres deltatiques de l'Ebre es renova el debat sobre les relacions entre l'home, la societat i la natura i això comporta, inevitablement, allargar la discussió fins a incloure-hi el sentit propi de la geografia i el debat sobre el paper que ha d'acomplir el geògraf a la transformació de les condicions actuals.

Moltes vegades, la bullícia de la ciutat encobreix els problemes i és fàcil trobar qui arribi a creure que el giravolt urbà és l'essència de la vida moderna i que el sacrifici de la part millor de la seva humanitat «és el que lliga els homes urbans al progrés constant de la ciència», oblidant que res no es progrés si descansa en el menyspreu de la realitat humana.

I ha calgut arribar més enllà, als horitzons dilatats del sud-oest català per plantejar tot un caramull de preguntes nues, punyents i concretes. Fou aleshores que el debat va reprendre's amb força i profunditat. I és que el debat ja existeix, el mateix que la constatació «oberta i descarada» de l'urgència de la solució dels problemes. I la conversa es va encendre malgrat que la sorra fuetjava la cara i la salabor del mar encenia els llavis.

Per molts geògrafs d'aquest país, l'estiu de 1986 ha estat especialment trafigós. La preparació de la Conferència Regional sobre Països Mediterranis que la Unió Geogràfica Internacional ha celebrat a Barcelona els mesos d'agost i de setembre; la preparació de les reunions prèvies de les seves Comissions, Grups de Treball i Grups d'Estudi; la redacció, en molts casos, de Ponències i de Comunicacions, i tota la sèrie de treballs que comporta una reunió internacional d'aquesta classe, han mantingut ocupats els geògrafs d'una manera ben intensa.

Després, la celebració del Congrés ha permès la discussió i el contacte amb professionals de totes les procedències geogràfiques, acadèmiques i ideològiques i el contrast d'opinions i de teories. I aquest aspecte ha estat especialment interessant.

També, durant l'estiu, per part d'alguns geògrafs s'han mantingut converses i reunions amb professionals d'altres matèries, amb administradors públics i privats, amb gent de procedència diversa que tenen en comú la preocupació pels problemes d'ara. També aquests contactes han estat especialment interessants.

Tot això porta a tornar a parlar del paper que ha de jugar el geògraf i del paper que ha de jugar la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA davant dels problemes actuals. Tractar aquesta qüestió és l'objecte del debat que es va introduint a la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA i que s'ha d'estendre encara més. I el primer que es pot constatar és la necessitat d'actuar directament i decisivament sobre la realitat, d'una manera que serveixi per llevar els obstacles que s'interposen al desenvolupament de la ciència i de la societat. Per tant, sembla necessària aquesta acció perquè si del saber hom n'extreu la qualitat d'agent actiu i només se li confereix un paper contemplatiu, la ciència es limitarà, necessàriament, a la consideració del que ja està acabat i, per tant, que ja està passat i que no pot servir per influir el present i que no pot servir per esguardar el futur. Aquesta ciència, així amputada, congria el pessimisme i duu a un atzucac intel·lectual.

Deia Ernst Bloch que «només els que no troben sortida a la decadència manifesten la por a l'esperança» i que són aquests els que tanquen l'esperança en la interioritat inoperant i li neguen l'encaix amb els problemes i amb la vida.

Cal, per tant, que el treball sigui incessant si es vol que sigui viu i fructífer. No s'hi val, però, confondre l'escarrassament amb la vida, perquè carregar-se de molta feina i pesada i sovint sense sentit equival a negar la pròpia vida i contribueix a allunyar-se de la realitat.

Al món, avui, és palès un sentiment de crisi. Els instruments que fins ara s'han fet servir no s'han mostrat especialment aptes per evitar el decaïment i sembla que s'imposa un renovellament força general. La SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA ha de considerar quin ha d'ésser el seu paper, si vol continuar la seva tasca científica, però sembla que s'ha de començar comprenent que no es tracta, només, de conservar-se, sinó que s'ha d'amarar d'una nova empenta que la faci movable i adequada per abatre el que obstaculitza el camí d'allò que puja i que ja es deixa sentir.

En certa manera, el planteig del proper curs seguirà aquest camí i servirà per analitzar el que pensen els geògrafs de la complexitat de les qüestions que cada dia es promouen i per contrastar amb els principals corrents de pensament geogràfic actual.

De les reunions, de les disputacions i dels encontres efectuats s'ha pogut confirmar la idea que la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA i la geografia catalana en general han d'assolir el que es té encara davant, i no, només, complaure's en allò que es pugui despendre de la contemplació de la tasca ja feta, i també s'ha pogut comprendre que només en el treball d'acostament a la realitat canviant, la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA es podrà transformar en un instrument àgil per traspasar les falses limitacions

que les rutines i les habituds proposen. Hom és conscient que si es proposen coses noves es corre el risc d'aparèixer com a destorb pels que a tot s'habituen, fins i tot al que és dolent i rancallós, però, malgrat tot, convé trobar la manera d'esdevenir aquell citat instrument expedit, tant en el camp de la disquisició com en el camp no menys compromès de l'actuació constant damunt de la realitat, concebuda no d'una manera estàtica, aliena a qualsevol procés, com feia el positivisme rígid de finals del segle dinovè, sinó concebuda com un procés ininterromput. Per aquest motiu no ha d'estranyar que es pugui parlar de la nova Societat Catalana de Geografia, re-creada de soca-rel i no només agençada amb afaits embellidors. L'objectiu que es pretén d'entroncament més intens amb la realitat viva i, per tant, canviant i renovada, condicionarà la forma de treball que es prendrà, que no podrà ésser mecànica ni sempre igual sinó, al contrari, múltiple i diversa com són dissemblants i heterogenis els capteniments dels homes.

En fer el balanç de les noves actuacions possibles, no es pot oblidar la intervenció feta per alguns socis de la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA en el debat de la divisió territorial de Catalunya, debat que és inacabable, obstinat, persistent, perseverant.

Aspectes diversos d'aquestes intervencions són recollides de manera pacient per Lluç i Nel·lo en llurs codicils periòdics. D'altres manifestacions s'efectuen de manera no registrada en revistes i seminaris, i en reunions celebrades arreu de Catalunya.

Sigui quin sigui l'acord a què arribin les forces parlamentàries que ho estan discutint, acord en el qual, òbviament, han de pesar més les consideracions polítiques i els pretesos beneficis que n'ha d'obtenir la pràctica administrativa que els fonaments racionals i les especulacions científiques, el que ja es pot assegurar és que el debat haurà servit per enriquir els geògrafs catalans amb teories noves i amb suposicions contrastades.

Aquesta etapa del debat sobre la divisió territorial serà, sens dubte —i, es pot repetir, independentment dels resultats legals—, una fita que s'haurà de tenir en compte per les aportacions que s'hi hauran fet. No és rar veure-hi nous enfocaments en defensa de les postures més tradicionals, ni és rar veure-hi acceptar idees com les que Roger Brunet, per exemple, ja havia exposat el 1968, referents a «la pèrdua de nitidesa de les comarques tradicionals que han deixat d'ésser elements essencials de l'estructura de l'espai, pel que, per tant, hom ja no es pot recolzar en llur especificitat per comprendre la realitat i la geografia del país».

D'altra part, l'etapa actual del debat ha posat molt més de manifest, si és que calia, que

«les teories i els coneixements geogràfics no evolucionen per ells mateixos, sotmesos a l'acció d'hom no sap quina força interior. Són imaginats per homes, i tot el que els marca repercuteix a nivell de les idees que accepten, que imaginem o que propugnem». (P.Claval, 1972)

Per això, hom no s'ha de cansar de recomanar l'estudi del joc de les forces socials i de l'acció, que pot ésser oculta o pot ésser pública, dels grups de pressió.

Afegeix Claval:

«L'evolució del pensament geogràfic s'inscriu en el moviment general de la curiositat científica i intel·lectual i ordena les seves finalitats segons les inquietuds i les passions del moment. A vegades és modifica pels interessos de la nació o bé pels de les classes que hi detenten el poder i la riquesa».

Convé, doncs, saber situar l'evolució del pensament comarcalista i de l'organització territorial en el seu context precís, històric, i en el seu context precís, social, ja que cada vegada és més evident que no es pot deslligar del pes dels factors socials, econòmics i culturals.

La necessitat de la col·laboració amb totes les altres activitats intel·lectuals preocupades pels fets socials és, doncs, indispensable i és certa penyora de fruits més acceptables i vers.

Potser arribar a aquesta asseveració i generalitzar-la haurà estat una de les conseqüències més atraients de l'etapa actual del debat inacabable, obstinat, persistent i perseverant sobre la divisió territorial de Catalunya.

Potser dintre d'aquesta mateixa preocupació pel nou trobament amb la societat estava immers l'article «Investigació, indústria i comerç» que publicà el número 7 del full de la CIRIT i que sembla avinent comentar. Es llegeix, en l'article citat

«Es prou sabut que als països industrialitzats, que hom pren com a referència econòmica, la relació del sector industrial i comercial amb els centres d'investigació universitària és cada vegada més forta i que, en alguns casos —vegeu l'àrea anglosaxona—, bona part dels recursos econòmics universitaris provenen dels treballs fets per a indústries-clients. Entre nosaltres, no cal oblidar-ho, hi ha casos magnífics d'aquesta relació de mútua confiança, però no és justament fins ara que ambdós mons s'adonen de la importància de treballar lligats, no limitant-se a col·laboracions espontànies, sinó de manera continuada i ferma».

I més endavant encara es pot llegir:

«Estadístiques recentment presentades en una sessió del Col·legi d'Economistes de Catalunya demostren que el 70 per cent de les empreses que han demanat ajut científic i/o tecnològic a algun centre universitari consideren que se les ha satisfet. És un bon començament, per bé que d'altres creguin que els estaments universitaris els han proposat, davant el seu problema, solucions massa teòriques i/o desenvolupaments poc àgils. Cal recordar-ho de nou: estem fent, encara les primeres passes i tant de bo que totes les accions de rendiment tan espectaculars com la col·laboració Universitat-indústria i comerç haguessin tingut un inici com aquest».

És innegable que moltes vegades el servei a les empreses pot conduir a una pèrdua més o menys forta de la llibertat de l'investigador. Aquest és un punt que cal tenir en compte i que en bona part depèn de la consciència del que fa la recerca, que no es pot oblidar que en tots els moments i circumstàncies es troba condicionat pel pes d'una societat com l'actual particularment complaent, per essència, amb els poderosos.

Tot i això, hom pot pensar que la col·laboració que el full de CIRIT propugna és una finestra oberta a les ventoleres del món. Malgrat els riscos inherents a totes les torbonades sempre és millor exposar-s'hi que mantenir-se recelós, tancat a la cofurna complaent de la rutina i dels hàbits apresos.

«En uns moments —acaba «Investigació, indústria i comerç»— que a escala mundial es comencen a perfilar símptomes d'acabament de l'actual època de crisi, l'efecte multiplicador inherent al treball conjunt entre investigadors, industrials i sectors comercials, és quelcom que s'ha de tenir present i a primer pla. És ben veritat que qui no vol aprendre de la història està condemnat a repetir-la».

Potser perquè la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA està a punt de començar un nou Curs acadèmic —que es vol més fructífer encara— és avinent que tots els socis pensin que si de debò es vol que la SOCIETAT sigui aquella eina àgil que es pretén, cal la participació intensa de tots. Hi ha moltes formes de contribuir al camí ascendent de la SOCIETAT: procurant l'adhesió de nous socis, única manera d'infondre nova inquietud i de mantenir tivant l'esperit de superació; aportant articles i «notes» per a la nostra Revista «Treballs...», condició essencial per la regularitat de la seva aparició, i ajudant a difondre-la tant a Barcelona com arreu; col·laborant a les múltiples tasques d'organització; assistint a les reunions, cursets, seminaris i sortides que organitza la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA i fent que hi siguin presents els afeccionats i amics que encara no s'hagin associat; facilitant la intervenció de la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA a totes les manifestacions públiques d'aspecte geogràfic, concursos, jornades, seminaris, assemblees, debats, taules rodones..., i promovent-ne la col·laboració.

La possibilitat que la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA pugui esdevenir, de debò, l'instrument capaç de posar en moviment i de coordinar l'activitat dels geògrafs, rompent la tendència que en alguns s'endevina d'enconfornament, no és, només, tasca de la Junta de govern, òbviament: és tasca de tots i ara, al començament de Curs convindria que tots els socis ho volguessin tenir ben present.

L'aparició d'aquest número 7-8 de «Treballs de la Societat Catalana de Geografia» coincideix amb el començament del curs 1986-1987. Com es pot veure al programa, continuaran les conferències de cada mes. Aquest Curs les conferències s'englobaran en un tema comú: la geografia a Catalunya i els corrents actuals de la geografia. Hi participaran geògrafs italians, francesos, anglesos, dos col·legues de la Universitat de Madrid i dos que són socis de la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA. Es procurarà, com en les altres manifestacions, que els textos de totes les intervencions siguin publicats als números corresponents de «Treballs...», que es procurarà mantenir amb la seva aparició regular, cada trimestre.

També es preveu la celebració de Cursets especialitzats. En ells, Emilio Múrcia, de la Universitat d'Oviedo, tractarà de *la informació i l'anàlisi de la planificació territorial*; Manuel Larrosa, regidor d'urbanisme de Sabadell, estudiarà *l'administració de l'urbanisme*; Antoni Montserrat, economista, parlarà de *l'Anàlisi de la inversió pública a Catalunya, per comarques* i, finalment, el Centre d'Estudis Demogràfics presentarà un *Estudi de la població a la muntanya a Catalunya de 1950 a 1981*.

Segurament, la segona quinzena d'abril s'efectuarà la visita corresponent a aquest Curs. Ja estan molt avançats els preparatius: aquest cop s'anirà a estudiar els problemes —que no són pocs— que hi ha plantejats a la contrada prioratina.

És un Curs dens que ha preparat la Junta de Govern de la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA pensant que també ha d'ésser un Curs ben profitós per a tots.

LI. C. i S.